

Załącznik do uchwały Nr XI/65/2011
Rady Powiatu w Kolbuszowej
z dnia 20 października 2011 r.

POWIATOWY PROGRAM OCHRONY ZDROWIA PSYCHICZNEGO NA LATA 2011 - 2015

WPROWADZENIE:

Samorządy województw, powiatów i gmin znalazły się w gronie podmiotów realizujących Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego. Nowe obowiązki z tym związane określa rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2010 r. w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego (Dz. U. z 2011 r. Nr 24, poz. 128).

Narodowy Program Ochrony Zdrowia Psychicznego określa strategię działań mających na celu ograniczenie występowania zagrożeń dla zdrowia psychicznego, poprawę jakości życia osób z zaburzeniami psychicznymi i ich bliskich oraz zapewnienie dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej. Program opracowany jest do realizacji w latach 2011-2015.

Program realizować będą trzy grupy podmiotów:

- ministrowie właściwi ze względu na cele Programu,
- Narodowy Fundusz Zdrowia,
- samorządy województw, powiatów i gmin.

Opcjonalnymi partnerami wymienionych podmiotów w realizacji zadań Programu mogą stać się m.in. organizacje społeczne, stowarzyszenia, fundacje i samorządy zawodowe.

Niektóre grupy ludzi narażone są w większym stopniu na zaburzenia psychiczne. Zwłaszcza ludzie żyjący w złych warunkach społeczno-ekonomicznych lub w biedzie, mniejszości etniczne, imigranci, uchodźcy i bezdomni, grupy pozostające pod wpływem stresów społecznych w związku ze zmianami społeczno-politycznymi i ekonomicznymi, osoby niepełnosprawne, rodziny i opiekunowie osób z zaburzeniami psychicznymi, osoby z przewlekłymi chorobami somatycznymi, oraz ludzie, którzy przechodzą zmiany życiowe takie jak: utrata pracy, rozwód, śmierć kogoś bliskiego - im wszystkim szczególnie zagrażają zaburzenia psychiczne i problemy ze zdrowiem psychicznym, do których należy: maltretowanie i molestowanie dzieci, zespół stresu pourazowego, depresja, lęk, zaburzenia związane z używaniem substancji psychoaktywnych, agresja, przemoc i zachowania samobójcze. Na przykład 33% chorych na raka cierpi na depresję. Ryzyko wystąpienia problemów ze zdrowiem psychicznym

w późniejszym wieku jest o 50% wyższe w przypadku dzieci, których rodzice są psychicznie chorzy. Ponadto osoby z grupy ryzyka mają trudności z integracją społeczną, trudniej im znaleźć stałą pracę i częściej korzystają z zasiłków opieki społecznej przez dłuższy czas. Obciążenie społeczne i ekonomiczne związane z grupami ryzyka jest znaczne i obejmuje zwiększone koszty opieki zdrowotnej, zwiększone koszty opieki społecznej, a także podwyższone wskaźniki przestępczości, urazów, rozwodów oraz różnych innych konsekwencji społecznych i ekonomicznych.

Potrzeby osób z zaburzeniami psychicznymi lokuje się w czterech obszarach: medycznym, rodzinnym, wspólnotowym i rehabilitacyjnym.

Do obszaru medycznego należą takie działania jak: wczesne rozpoznanie, informacja o chorobie i leczeniu, opieka medyczna, hospitalizacja, wsparcie psychologiczne; do obszaru rehabilitacyjnego należy: wsparcie socjalne, edukacja, wsparcie zawodowe, opieka dzienna, opieka długoterminowa, zaspokojenie potrzeb duchowych; do obszaru rodzinnego należy: wyrabianie umiejętności opieki nad osobą chorą, umacnianie spójności rodziny, wsparcie w sytuacjach kryzysowych, wsparcie finansowe, tworzenie sieciowego systemu wsparcia z udziałem rodzin; do obszaru wspólnotowego należy: pełne uczestnictwo społeczne, unikanie stygmatyzacji i dyskryminacji, przestrzeganie praw człowieka.

Na poziomie lokalnym powinna nastąpić praktyczna integracja sektorów: ochrony zdrowia, pomocy społecznej i zatrudnienia. Niezbędne są działania informacyjno-edukacyjne oraz promujące zdrowie psychiczne oparte na aktywności środowiska medycznego, administracji publicznej, organizacji pozarządowych oraz środków masowego przekazu.

1. PRIORYTETY, CELE I ZAŁOŻENIA POWIATOWEGO PROGRAMU OCHRONY ZDROWIA PSYCHICZNEGO

Celem programu jest zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej, dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form pomocy umożliwiających życie w środowisku rodzinnym i społecznym.

Niezwykle ważnym elementem systemu ochrony zdrowia psychicznego są instytucje działające w systemie pomocy społecznej z domami pomocy społecznej dla osób przewlekle psychicznie chorych, środowiskowymi domami samopomocy oferującymi opiekę dzienną, miejscami całodobowymi oraz specjalistycznymi usługami opiekuńczymi.

Dla dzieci i młodzieży upośledzonych umysłowo bez względu na stopień upośledzenia organizuje się naukę i zajęcia rewalidacyjno – wychowawcze w szczególności w szkołach, w przedszkolach, placówkach opiekuńczo –

wychowawczych, ośrodkach rehabilitacyjno – wychowawczych, w domach pomocy społecznej i zakładach opieki zdrowotnej, a także w domu rodzinnym.

Priorytety ochrony zdrowia psychicznego dla Powiatu Kolbuszowskiego na lata 2011 - 2015:

1) **wspieranie rodzicielstwa** - pozytywne rodzicielstwo proaktywne może podwyższyć samoocenę dzieci, zwiększyć ich kompetencje społeczne i szkolne, chronić je przed późniejszymi destrukcyjnymi zachowaniami i zaburzeniami związanymi z używaniem substancji psychoaktywnych,

2) **promocja zdrowia psychicznego w szkołach** – słabe wyniki w nauce i wcześnie występujące problemy ze zdrowiem psychicznym mogą zwiększyć ryzyko zachowań aspołecznych, wykroczeń, problemów z zachowaniem oraz udziału w przestępstwach,

3) **zapobieganie przemocy i szkodliwemu używaniu substancji psychoaktywnych** – agresja i przemoc w domu i w społeczności lokalnej prowadzi do lęku, depresji, przestępczości, wandalizmu, maltretowania i wykorzystywania seksualnego oraz morderstw i zabójstw, młodzież ze środowisk o wysokim poziomie biedy w większym stopniu narażona jest na przemoc. Zaburzenia związane z używaniem substancji psychoaktywnych klasyfikowane są jako zaburzenia psychiczne i współwystępują z wieloma różnymi zaburzeniami psychicznymi i zaburzeniami zachowania, m.in. z przemocą, depresją i samobójstwami,

4) **zapobieganie depresji i samobójstwom** – depresja, jest drugą pod względem częstości przyczyną niepełnosprawności i zwiększa ryzyko samobójstwa. Po wypadkach drogowych samobójstwo jest drugą pod względem częstości przyczyną zgonów.

5) **zajmowanie się grupami, którym zagrażają zaburzenia psychiczne** – grupy ryzyka: bezdomni, osoby niepełnosprawne, rodziny i opiekunowie osób z zaburzeniami psychicznymi, osoby z przewlekłymi chorobami somatycznymi, ludzie którzy przechodzą życiowe zmiany (utrata pracy, rozwód, śmierć kogoś bliskiego)

6) **wspieranie zdrowego psychicznie starzenia się** – poprawa zdrowia psychicznego populacji starzejących się z osobami przewlekle chorymi włącznie poprzez aktywność fizyczną i wsparcie społeczne w wielu obszarach,

7) **promocja zdrowia psychicznego w miejscu pracy** – stresujące warunki zwiększają ryzyko zaburzeń lękowych, depresyjnych i wypalenia. Wzmocnienie pozycji pracownika może prowadzić do poprawy kompetencji i strategii zaradczych, wzrostu zadowolenia z pracy i wydajności pracy oraz do zmniejszenia stresu.

Wcześniej podjęta profilaktyka zdrowotna, dążąca do likwidacji lub przynajmniej znacznego ograniczenia przyczyn powodujących u osób zaburzenia psychiczne, stanowi istotny element każdego programu działań na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi. Działania profilaktyczne w tym zakresie powinny być podjęte we wszystkich obszarach życia społecznego i zawodowego poprzez instytucje oraz placówki oświaty, kultury, zdrowia i pomocy społecznej.

**Celem strategicznym programu jest promocja zdrowia psychicznego
i zapobieganie zaburzeniom psychicznym**

1.1. Upowszechnianie wiedzy na temat zdrowia psychicznego, kształtowanie zachowań i stylów życia korzystnych dla zdrowia psychicznego, rozwijanie umiejętności radzenia sobie w trudnych sytuacjach zagrażających zdrowiu psychicznemu.

Zadania:

- 1) podejmowanie działań w celu upowszechniania wiedzy na temat zdrowia psychicznego,
- 2) wspieranie rodzicielstwa w pierwszych latach życia dziecka,
- 3) promowanie zdrowia psychicznego w szkołach,
- 4) ułatwianie osobom z zaburzeniami psychicznymi aktywnego i pełnoprawnego udziału we wszystkich formach życia społecznego,
- 5) zapobieganie depresji i samobójstwom,
- 6) przygotowanie i wydanie przewodnika informującego o dostępnych formach opieki zdrowotnej i pomocy społecznej oraz aktywizacji zawodowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Przyjęte zadania będą realizowane poprzez:

- 1) informowanie społeczeństwa o wszystkich aspektach zaburzeń psychicznych poprzez media (cykliczne spotkania w lokalnym radiu i telewizji, artykuły w lokalnej prasie, Internet),
- 2) upowszechnianie wiedzy na temat zdrowia psychicznego w szkołach i przedszkolach skierowanej do pedagogów, dotyczącej problematyki, ze szczególnym uwzględnieniem „samobójstwa wśród młodzieży”,
- 3) organizowanie imprez integracyjnych,
- 4) uwrażliwianie rodziców i opiekunów na symptomy w funkcjonowaniu młodzieży z zaburzeniami psychicznymi świadczącymi o konieczności udania się do poradni – (trudności w nauce, funkcjonowaniu społecznym,

- kłopoty zdrowotne itp.), spotkania warsztatowe dla rodziców „Szkoła dla Rodziców”,
- 5) wyposażanie młodzieży w umiejętność radzenia sobie ze stresem, poprzez realizowanie programu w szkołach i placówkach „jak sobie radzić ze stresem”,
 - 6) organizowanie w lokalnych środowiskach - szkołach pogadanek na temat: „Wychowanie bez przemocy”,
 - 7) tworzenie osobom z zaburzeniami psychicznymi warunków do pełnienia ról w życiu społecznym, kulturalnym, politycznym i zawodowym,
 - 8) podkreślanie i uwypuklanie pozytywnych cech, talentów, umiejętności i kwalifikacji osób z zaburzeniami psychicznymi,
 - 9) organizowanie szkoleń i konferencji (we współpracy z lekarzami, działaczami organizacji pozarządowych) celem wymiany doświadczeń, a w przyszłości podjęcia wspólnych działań na rzecz zdrowia psychicznego,
 - 10) prowadzenie zajęć terapeutycznych dla dzieci szkół podstawowych i młodzieży gimnazjalnej, będącymi ofiarami przemocy rówieśniczej w szkole „Trening pewności siebie”.

Oczekiwane efekty:

- 1) zmniejszenie negatywnych konsekwencji stresu (kryzys psychiczny, zaburzenia zachowania i emocji, konflikty, agresja),
- 2) podniesienie poziomu akceptacji osób z zaburzeniami psychicznymi przez ich rodziny i lokalne środowisko,
- 3) nabycie umiejętności skutecznego rozwiązywania konfliktów bez przemocy przez dzieci i młodzież,
- 4) kształtowanie świadomości poczucia właściwych proporcji ich własnych możliwości, ograniczeń, poczucia wartości i społecznej przydatności u osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 5) integracja osób z zaburzeniami psychicznymi z resztą społeczeństwa,

1.2. Integracja społeczna osób z zaburzeniami psychicznymi

Większość przejawów chorób psychicznych często prowadzi do tego, że osoby nimi dotknięte nie są akceptowane przez społeczeństwo. Odczuwalny brak akceptacji, a niekiedy wyraźna dezaprobata czy wręcz wrogość ze strony środowiska mogą wzbudzać u tych osób poczucie krzywdy, niższej wartości, osamotnienia, zgorzknienia. To z kolei może prowadzić do stanów depresyjnych, izolacji, braku chęci do życia, myśli samobójczych.

Takie schorzenia jak choroba psychiczna, upośledzenie umysłowe obrosły przez lata krzywdzącymi mitami i stereotypami. Osoby dotknięte którymś

z powyższych rodzajów niepełnosprawności, mogą często czuć się społecznie naznaczone rzekomym posiadaniem szeregu negatywnych cech. Wynika to głównie z niewiedzy społeczeństwa i jego braku gotowości do akceptacji takich osób.

Dopóki podobne mity będą istniały w świadomości społecznej, a zakorzenionych w niej niesprawiedliwych stereotypów nie zastąpi rzetelna wiedza, nie może być mowy o pełnej realizacji idei integracji osób z chorobą psychiczną z pozostałą częścią społeczeństwa. Stąd konieczność podjęcia działań w celu dokonania zmian w społecznej świadomości.

Zadania

- 1) rozwijanie istniejących i tworzenie nowych form spędzania wolnego czasu osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 2) opracowanie zintegrowanego systemu informowania społeczności o imprezach sportowych, kulturalnych itp., odbywających się w powiecie koszalińskim,
- 3) wspieranie organizacji turnusów, obozów, kolonii i wczasów rehabilitacyjnych oraz upowszechnianie form aktywnego wypoczynku wśród osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 4) wspieranie zdrowego psychicznie starzenia się,
- 5) inicjowanie działań, zmierzających do pozyskania środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych na formy aktywnego spędzania wolnego czasu przez osoby chore,
- 6) zachęcanie i mobilizowanie osób z zaburzeniami psychicznymi do korzystania z dostępnych form aktywnego spędzania wolnego czasu.

Przyjęte zadania będą realizowane poprzez:

- 1) umożliwienie większej liczbie osób z zaburzeniami psychicznymi możliwości uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych, mających na celu poprawę ich sprawności psychofizycznej, wyrobienie życiowej zaradności i rozwijanie różnych zainteresowań,
- 2) organizację imprez rekreacyjnych (festyny, zawody sportowe) we współpracy z lokalnymi ośrodkami wsparcia,
- 3) wspieranie już istniejących i organizacja nowych cyklicznych imprez o charakterze sportowym i artystycznym (np. występy artystyczne wychowanków Specjalnych Ośrodków Szkolno – Wychowawczych i mieszkańców Domów Pomocy Społecznej),
- 4) wspieranie już istniejących i pomoc w organizacji nowych wystaw prac plastycznych autorstwa mieszkańców DPS i wychowanków WTZ oraz Szkół Specjalnych w budynkach użyteczności publicznej,

- 5) wspieranie i organizacja występów artystycznych osób z zaburzeniami psychicznymi podczas gminnych i powiatowych uroczystości oraz imprez masowych i okolicznościowych,
- 6) współpraca z lokalnymi środkami masowego przekazu w zakresie propagowania wydarzeń artystycznych i sportowych z udziałem osób z zaburzeniami psychicznymi oraz popularyzacji ich sukcesów;
- 7) współpraca z organizacjami pozarządowymi i związkami, zrzeszającymi osoby niepełnosprawne i działającymi na rzecz tych osób.

Oczekiwane efekty:

- 1) wzrost liczby uczestników z zaburzeniami psychicznymi w imprezach integracyjnych,
- 2) wzrost liczby osób z zaburzeniami psychicznymi uczestniczących w turnusach rehabilitacyjnych, obozach, wczasach itp.,
- 3) zwiększanie liczby imprez na rzecz osób z chorobą psychiczną,
- 4) zwiększony udział dzieci i młodzieży w organizowanych dla nich formach wypoczynku i rehabilitacji,
- 5) zwiększenie liczby wystaw prac osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 6) zwiększanie zaangażowania lokalnych społeczności w organizację i mobilizację do korzystania z form aktywnego spędzania czasu wolnego przez osoby z zaburzeniami psychicznymi,
- 7) zwiększanie udziału rodzin osób z chorobą psychiczną korzystających z form aktywnego spędzania wolnego czasu.

1.3. Zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi wielostronnej i powszechnej dostępnej opieki zdrowotnej oraz innych form opieki i pomocy niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym i społecznym.

Zadania:

- 1) upowszechnianie środowiskowego modelu psychiatrycznej opieki zdrowotnej,
- 2) upowszechnianie różnorodnych form pomocy i oparcia społecznego.

Przyjęte zadania będą realizowane poprzez:

- 1) podjęcie działań mających na celu stworzenie warunków do utworzenia centrum zdrowia psychicznego zapewniającego kompleksową opiekę dla mieszkańców powiatu kolbuszowskiego, w tym tworzenie ośrodków interwencji kryzysowej,
- 2) zapewnienie osobom z zaburzeniami psychicznymi osłony socjalnej, dającej im i ich rodzinom możliwość zaspokojenia podstawowych potrzeb,

- 3) wsparcie poprzez pracę socjalną skierowaną na usamodzielnianie i integrację ze środowiskiem,
- 4) opracowanie i wdrażanie programów osłonowych,
- 5) podejmowanie działań na rzecz zapobiegania sytuacjom trudnym,
- 6) zwiększanie pomocy i oparcia bytowego dla osób z zaburzeniami psychicznymi, poprzez między innymi organizację samopomocy środowiskowej i specjalistyczne usługi medyczne,
- 7) wspieranie samopomocowych inicjatyw osób z zaburzeniami psychicznymi oraz organizacji pozarządowych, służących rozwojowi form oparcia społecznego,
- 8) wspieranie finansowe projektów pozarządowych realizujących formy oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Oczekiwane efekty

- 1) zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 2) poprawa warunków bytowych,
- 3) wzrost usamodzielniania osób z chorobą psychiczną,
- 4) szeroka oferta usług dla osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 5) sporządzanie i realizacja lokalnych programów i projektów na rzecz rozwiązywania problemów osób z zaburzeniami psychicznymi;
- 6) wzrost liczby osób korzystających ze wsparcia socjalnego, specjalistycznego poradnictwa i usług opiekuńczych.

1.4. Aktywizacja zawodowa osób z zaburzeniami psychicznymi

Zadania:

- 1) zwiększenie dostępności rehabilitacji zawodowej,
- 2) organizacja poradnictwa zawodowego,
- 3) organizacja szkoleń zawodowych,
- 4) przygotowanie i realizacja skierowanej do pracodawców kampanii szkoleniowo – informacyjnej promującej zatrudnienie osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 5) zwiększenie udziału zagadnień zatrudniania osób z zaburzeniami psychicznymi w działalności Powiatowego Urzędu Pracy.

Przyjęte zadania będą realizowane poprzez:

- 1) organizowanie i finansowanie aktywnych form przeciwdziałania bezrobociu w ramach posiadanych środków tj.: staże, prace interwencyjne, przygotowanie zawodowe, dotacje na rozpoczęcie działalności, refundacja kosztów

związanych z utworzeniem stanowiska pracy dla osoby niepełnosprawnej, szkolenia,

- 2) poradnictwo zawodowe oraz informacja zawodowa przy współpracy doradcy zawodowego dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 3) przygotowanie i rozpowszechnianie informacyjnych ulotek skierowanych do pracodawców przy współudziale instytucji i organizacji działających na rzecz osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 4) umieszczanie na stronie internetowej informacji o możliwościach wsparcia zatrudnienia osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 5) kompleksowa obsługa osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie doradztwa zawodowego i pośrednictwa pracy,
- 6) organizacja szkoleń dla osób ze schorzeniami psychicznymi w ramach zajęć klubu pracy, które są bezpośrednio związane ze zdobywaniem określonych kwalifikacji i umiejętności.

Oczekiwane efekty:

- 1) zwiększenie liczby zatrudnionych osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 2) dopasowanie oferty szkoleń do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi,
- 3) wypracowanie zasad współpracy pomiędzy instytucjami i pracodawcami działającymi w zakresie rehabilitacji zawodowej osób z zaburzeniami psychicznymi.

PODSUMOWANIE

Nadrzędnym celem, zawartym w programie, jest przestrzeganie praw osób z zaburzeniami psychicznymi oraz stworzenie optymalnych warunków do kompleksowej rehabilitacji. Ogólne przesłanie niniejszego programu stanowi dążenie do sytuacji, w której osoba z zaburzeniami psychicznymi powiatu kolbuszowskiego będzie się czuła pełnoprawnym członkiem społeczeństwa. W tym celu będą realizowane zadania zgodnie z harmonogramem.

Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego z dnia 28 grudnia 2010 r. (Dz. U. z 2011 r. Nr 24, poz. 128) nakłada obowiązek na jednostki samorządów utworzenia ośrodków pomocy kryzysowej i centrów zdrowia psychicznego.

Utworzenie **ośrodka pomocy kryzysowej** oferującego poradnictwo i pomoc w stanach kryzysu zagrażającym zdrowiu psychicznemu jak również integrowanie działalności placówek psychiatrycznej opieki zdrowotnej poprzez tworzenie **centrum zdrowia psychicznego**, wymaga analizy rzeczywistych potrzeb lokalnych w tym zakresie i uzgodnień z władzami samorządów Gminnych. Na terenie Powiatu nie funkcjonują placówki świadczące usługi medyczne z zakresu zdrowia psychicznego i Powiat nie dysponuje odpowiednią bazą lokalową

i środkami finansowymi na organizację w/w form wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Podmioty uczestniczące:

Starostwo Powiatowe, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowy Urząd Pracy, jednostki organizacyjne z systemu oświaty i pomocy społecznej oraz organizacje pozarządowe działające na rzecz osób z chorobą psychiczną obejmujące teren Powiatu Kolbuszowskiego. Świadczeniodawcy usług medycznych prowadzący działalność na rzecz mieszkańców powiatu w dziedzinie zdrowia psychicznego w Powiecie Kolbuszowskim.

Źródła finansowania:

Budżet powiatu, środki zewnętrzne, w tym: środki unijne, środki Narodowego Funduszu Zdrowia, świadczeniodawców usług medycznych, Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Wskaźniki monitoringu :

Liczba przygotowanych i zrealizowanych programów i przedsięwzięć profilaktycznych, liczba osób korzystających z różnych form pomocy.

Harmonogram działań

Lp.	Treść przedsięwzięcia	Termin realizacji	Odpowiedzialny
1.	Realizacja programu zdrowia psychicznego	od października 2011 r. realizacja ciągła	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności, PCPR, PPP
2.	Realizacja programów zapobiegania przemocy w rodzinie, w szkole i w środowisku lokalnym	od października 2011 r. realizacja ciągła	PCPR, PPP, WTZ, Szkoła Specjalna
3.	Realizacja programu informacyjno – edukacyjnego sprzyjającego postawą zrozumienia i akceptacji oraz przeciwdziałaniu dyskryminacji wobec osób z zaburzeniami psychicznymi	od października 2011 r. realizacja ciągła	Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności, PCPR, PPP, PUP
4.	Realizacja programu poszerzania, zróżnicowania i unowocześniania pomocy i oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi w zakresie pomocy: bytowej, mieszkaniowej, stacjonarnej, samopomocy środowiskowej.	do grudnia 2011 r.	PCPR
5.	Realizacja programu rozwoju zróżnicowanych form wspierania zatrudnienia i przedsiębiorczości społecznej dostosowanych do potrzeb osób z zaburzeniami psychicznymi	od października 2011 r. realizacja ciągła	PUP
6.	Zwiększanie dostępności rehabilitacji zawodowej, organizacja poradnictwa zawodowego i szkoleń zawodowych dla osób z	od października 2011 r. realizacja ciągła	PUP

	zaburzeniami psychicznymi		
7.	Przygotowanie kampanii szkoleniowo – informacyjnej skierowanej do pracodawców, promującej zatrudnienie osób z zaburzeniami psychicznymi	od października 2011r. realizacja ciągła	PUP
8.	Zwiększenie udziału zagadnień zatrudniania osób z zaburzeniami psychicznymi	od października 2011r. realizacja ciągła	PUP
9.	Przygotowanie przewodnika informującego o dostępnych formach opieki zdrowotnej i pomocy społecznej i aktywizacji zawodowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi	od października 2011 r. realizacja ciągła	Starostwo Powiatowe, PUP, PCPR
10.	Wspieranie finansowe samopomocowych projektów służących rozwojowi form oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi	realizacja ciągła	Rada Powiatu, Zarząd Powiatu
11.	Zwiększenie udziału zagadnień pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi	realizacja ciągła	PCPR, WTZ